
Livet går i sirkel

LEGELIVET

BÅRD REIAKVAM KITTANG

bard.kittang@uib.no

Bård Reiakvam Kittang er spesialist i indremedisin og i infeksjonssykdommer, overlege ved Haraldsplass Diakonale Sykehus og Enhet for sykehjemsmedisin, Bergen kommune og professor ved Klinisk institutt 2, Universitetet i Bergen.

Akutt sykdom hos små barn kan presentere seg på gåtefullt vis. Slik er det også med eldre og skrøpelige.

Foto: privat

Se for deg at du er sykehjemslege og får telefon fra sykepleier angående en langtidsbeboer. Han er til vanlig fysisk sprek og avdelingens muntrasjonsråd, men sliter med korttidsminnet og har som regel problemer med å finne tilbake til sitt eget rom. Han er nå ute av stand til å reise seg fra sengen sin, er sløv, tar seg til nedre del av magen, åpner øynene så vidt på tiltale og er helt desorientert for tid, sted og situasjon. Du mistenker et stille delirium, gjennomfører en grundig klinisk undersøkelse, inkludert perkusjon av abdomen, og avdekker sannsynlig blæredempning til langt over navlenivå. Et kateter blir etablert og hans delirium renner ut, nærmest synkront med urinen gjennom slangen.

Den colombianske forfatteren Gabriel García Márques skrev i 1985 sin kanskje aller beste roman, *Kjærlighet i koleraens tid* (1), tre år etter at han fikk nobelprisen i litteratur. I sentrum står den vakre og opprivende kjærlighetshistorien mellom Florentino Ariza og Fermina Daza. Da jeg leste denne romanen under studietiden (kanskje fordi jeg var medisinstudent), bet

jeg meg spesielt merke i et resonnement fra dr. Juvenal Urbino, en annen sentral figur i boken. Han var gift med Femina Daza og en høyt respektert lege i lokalsamfunnet, blant annet på grunn av sin kamp mot kolera, som herjet med jevne mellomrom i den fiktive byen Macondo. Han hevdet, en stund før sitt dødelige fall fra stigen i jakten på huspapegøyen skjult bak mangotreetes bladprakt, at pediatrien er den sanneste kliniske disiplin. En del av begrunnelsen var at de minste barna aldri later som de er syke. Ja, deres presentasjon av sykdom kan være særdeles kryptisk – men de spiller aldri.

Jeg har lest boken igjen som «voksen», etter relativ lang erfaring med akutt syke geriatriiske pasienter både i sykehjem og sykehus. Da slo det meg at livet på mange måter går i sirkel, at pediatrien og geriatrien har sine klare likheter.

Geriatrien, og i særdeleshet sykehjemsmedisinen, har lenge vært blant de rekrutteringsfattige fagene. Kanskje fordi pasienten er gammel og skrøpelig, nærmer seg livets siste fase, kommer til sykehjemmet, eller sykehuset, med favnen full av diagnoser og ikke sjelden en medikamentliste som utgjør minst ett daglig måltid.

«De minste barna er ikke ute etter å lure oss. Det er heller ikke de som er i den andre enden av livets sirkel»

Og når de eldste og skrøpeligste får akutt sykdom, er de ofte, som de minste barna, vanskelige å tolke. De har regelmessig kognitiv svikt og kronisk sykdom i andre essensielle organer, som nyrer, hjerte og lunger. Når de får infeksjoner, elektrolyttforstyrrelser, urinretensjon, hjerteinfarkt og så videre, reagerer de ofte ikke slik vi forventer. De får ikke nødvendigvis lokale symptomer eller feber ved infeksjon, de kan få delirium når den fulle blæren kryper mot epigastriet og bli inkontinente for urin eller begynne å falle når hjernearteriene plugges igjen av embolier fra karotidene. Og når du legger stetoskopet mot huden kan det være vanskelig å avgjøre om fremmedlyder over lungene skyldes fibrose, pneumoni eller hjertesvikt, og om bilyden over hjertet til den febrile og gamle er et uttrykk for endokarditt eller ikke.

Det er kanskje ikke tilfeldig at de eldste og skrøpeligste går i barndommen når det inntreffer noe som setter marginale organreserver på prøve. Vi bruker jo lang tid på å lære å reise oss, gå stødig, oppføre oss som folk, holde på urin og avføring og kommunisere verbalt på forståelig vis. Og det lille de av oss som når langt inn i alderdommen, husker før de ånder ut, er ofte en mor, en far, en søster, en bror – eller glimt av lykke og sorg fra den spede barndommen.

De minste barna er ikke ute etter å lure oss. Det er heller ikke de som er i den andre enden av livets sirkel. Det er vår plikt å tolke deres uttrykk for sykdom så godt vi kan, selv om de kan vekke vår frustrasjon og maktesløshet med sine gåtefulle kliniske presentasjoner.

Det var sannsynligvis få som forventet at den dypt rasjonelle og reflekterte dr. Urbino skulle eksponere sin (deliriske?) falltendens fra stigen høyt over bakken. Men for alt vi vet, var han i sitt indre på barndommens slang i det bladprydende mangotreet.

REFERENCES

1. García Márquez G. Kjærlighet i koleraens tid. Oslo: Gyldendal, 1986.

Publisert: 10. januar 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0704

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 6. februar 2026.